

ROCANYS, UN TOPÒNIM D'ORIGEN DIALECTAL?

Albert MANENT

És una de les muntanyes de més anomenada del terme de L'Aleixar. Fa una llarga carena i tota és molt erosionada, per això no té cap pic destacable. Té 570 m. d'alçada i «antigament (abans de la fil-loxera) tot eren margets de vinya. El seu nom respon a la realitat perquè la llicorella hi forma grans espenalls i fins en els llocs conreats la terra es mescla abundantment amb aquest tipus de roca pissarrenca. La banda del sud és molt erma, mentre que a la del nord i oest hi ha boscos d'alzina, algun pi i molts esbarzers. Perduda la vinya, la majoria de les terres d'aquesta muntanya han esdevingut propietat de l'Estat. Hi ha un adagi que diu: "Boira a Rocanys, aigua a cimals". Ben mirat aquest refrany no és exacte; poc conegut aquí el mot "semal" (del qual queda popularment "semaler", és a dir, els dos bastons per a portar la semal) la gent el confon amb cimal. El sentit de l'adagi és que si hi ha boira a Rocanys plourà a bots i barrals o sigui a semals o portadores¹. Dalt de tot de Rocanys hi ha plans, com el del Cabreret, amb algun claper amb llicorella amuntegada. Costa de caminar-hi entre les botges i el «rocanys», paraula ben expressiva que tanmateix no és ni als diccionaris de Pompeu Fabra, Marià Aguiló, ni tampoc a l'Alcover-Moll, ni al *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, d'Antoni Griera. I *El Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines no el dóna en la llista dels nombrosos derivats i compostos de «roca», ni entre els topònims que hi cita amb el mateix ètim.

L'enyorat llatí Sebastia Mariner i Bigorra, pocs mesos abans de morir, em va confirmar per carta que la paraula li semblava diàfana: es tracta d'un substantiu que prové d'un derivat de «roca» mitjançant *-aneus*, com «estrany» ho és d'*extra*+aneus, etc. Hi ha altres mots masculins que tenen una derivació semblant, com «viarany» (de «via») o «carrerany» (de «carrer»). Hom diria que «rocanys» és també la masculinització típica d'una derivació que correspon a una cosa més petita que el seu ètim, per bé que el sufix llatí *aneum* no és diminutiu. Joan Coromines m'indica que l'esmentat sufix en *any* és molt desenvolupat en toponímia, i que no costaria gaire de trobar més paral·lelismes al mot «rocanys». «No crec que pugui ésser un adjectiu concertat amb uns *Montes* o *Colles Rocaneis*», m'observava S. Mariner. I hi afegia: «No hi esperàrem l'article "serret dels Rocanys". Sense article només es presenten els topònims *asprius*», concloïa. En la documentació de què dispo Rocanys s'ha escrit sempre sense article. En cinc pergamins del 10 de març de 1565, del 6 de març del 1574, del 8 de març del 1574, del 26 de febrer del 1575 i del 10 de març del 1575 el document de compra-venda diu invariablement: *in parte vocata Rocanys*². En un cadastre del 1623 trobem «Partida de rocainy» i també «Roquans»³. En un del 1656 (pàg. 163) es diu «partida de rocains». En dos cadastres del segle XVII abunda la forma «Rocanys» amb alguna variant, possiblement de mala escriptura: «A la partida dita de Rocans» (1716, pàg. 304) i «la maitat de Rucanys»

(1761, pàg. 4). En un altre del 1847⁴ hi apareix la forma «Rucainís» i en una «Relación de Bienes» de 1910 trobem «partida de Rocanys»⁵.

Encara avui a L'Aleixar tothom diu sense vacil·lació: «vinc de Rocanys», «vaig a Rocanys» o, en algun cas, «la muntanya de Rocanys». No he sabut trobar cap altre topònim «rocanys» o «rocany» a la toponímia del Camp de Tarragona; ni experts en la matèria no me n'han sabut donar cap més exemple en d'altres comarques.

Per a mi «rocany» és un sinònim de «rocall»: «conjunt de rocs o fragments despresos de les roques, pedruscall», que és exactament la descripció del terreny que hi ha a Rocanys. Si coexisteixen «esborrany» i «esborrall», ¿per què no podrien haver existit alhora «rocany» i «rocall»? El diccionari Alcover-Moll com a exemple del mot «rocall» només esmenta un text d'Esteve Casaponce a les seves *Faules*, llibre del nostre segle. Vol dir que el mot té ben poca tradició literària. Però encara s'ha conservat. En canvi, «rocany» no. Probablement era un mot de difusió limitada i local que va desaparèixer per unes circumstàncies desconegudes. No dubto, doncs, que «rocany» era una forma comuna, un antic substantiu genèric que no ha restat ni tan sols com un arcaisme; i que sortosament s'ha salvat gràcies a la persistència d'un topònim que a L'Aleixar coneix tothom perquè, d'una banda, és ben visible, de l'altra és una muntanya voltada en gran part de conreus i terreny molt conegut dels caçadors de perdius o conills i del senglar. I pels pastors que hi van sovint i abeurén el bestiar en una font molt antiga, que no s'estronca mai del tot: la Font d'en Vallès.

Al marge d'aquestes reflexions cal tenir en compte també la hipòtesi que m'escrivia S. Mariner a l'esmentada carta: «El fet que “rocall” és registrat amb el sentit que tu donaries a *rocany* posa una mica en guàrdia, no sigui cas que una confusió de palatals o bé alguna analogia hagi fet arribar dialectalment amb —ny la que en llengua comuna seria amb —ll».

Potser algun lector benèvol em donarà alguna altra clarícia que confirmi o no la meua hipòtesi; o qui sap si encara pot sortir el mot genèric i perdut, «rocany», en documentació secundària o privada; i fins i tot és possible que es descobreixi un altre «Rocanys» homònim com a nom de lloc en qualsevol indret dels Països Catalans.

1. Aquest text és la descripció que faig de la muntanya al meu llibre *Toponímia de L'Aleixar i del seu terme* (Tarragona 1962), p. 37.
2. Els pergamins es conserven a la Casa de la Vila de L'Aleixar. Agraïeix a Fina Anglès i Joan Miquel Ventós que m'hagin ajudat en la recerca.
3. El cadastre no duu numeració.
4. Aquest cadastre tampoc no porta numeració.
5. La «Relación de Bienes» procedeix de l'antiga notaria Sostres de Reus.

Col·loqui: V. CARBONELL: El mot *Rocall* no es coneix a Vilanova i La Geltrú, però *Rocany* hi és paraula viva. No recordo ara cap topònim: ho comprovaré. També hi és emprada una paraula amb la mateixa desinència: *Volerany*, «remolí en el mar, xuclador». Hi ha una anella de sardanes que porta aquest nom, que sembla originari del món mariner vilanoví: «S'ha ofegat emportat per un volerany».